

0 Generelt

01 Innhold

Dette bladet handler om små, utendørs vannbassenger som kan passe inn i hageanlegg, inngangspartier eller felles uteanlegg. Det er lagt vekt på idéer, enkle retningslinjer og oversikt over valgmuligheter som foreligger mht. materialer og form.

Svømmebassenger blir ikke behandlet.

Bladet er skrevet for arkitekter, konsulenter og selvbyggere.

02 Planlegging

Vann er et iøynefallende element. Et lite basseng kan gi en fin stemning hvis det er godt planlagt og utført, men det kan også ødelegge helhetsinntrykket hvis det ikke passer inn, eller utførelsen ikke er god nok. Hvis man kontakter en fagperson, kan det være større sjans for at bassenget vil fungere, både teknisk, praktisk og estetisk. Vedlikeholdet av bassenget bør man tenke på fra begynnelsen av. Enkle løsninger er ofte mest vellykket, fordi de er lettest å få til. Et basseng kan bygges slik at det er lett å fjerne eller fylle igjen. De kan også skifte funksjon og bli dyrkingsbed, sandkasse e.l.

03 Henvisninger

Byggforskserien:

A 514.115 Lokal overvannshåndtering

A 521.811 Telesikring av uoppvarmede bygninger

Norsk Standard:

NS 3127 Betongkummer. Elementer med fals

Norges Lover:

Brønnlovens § 2.

1 Sikkerhet og funksjoner

11 Sikkerhet

Brønnlovens § 2 av 31. mai Nr. 1 1957 sier: «Brønn skal til enhver tid være sikret slik at barn ikke kan falle i den». Små vannbassenger faller inn under lovens definisjon

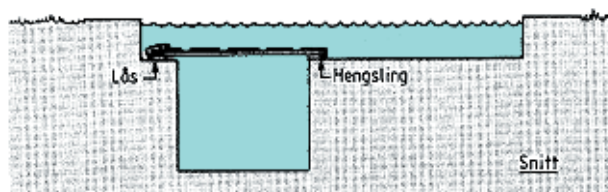

Fig. 11

En hengslet, fastlåst rist er montert like under vannflaten

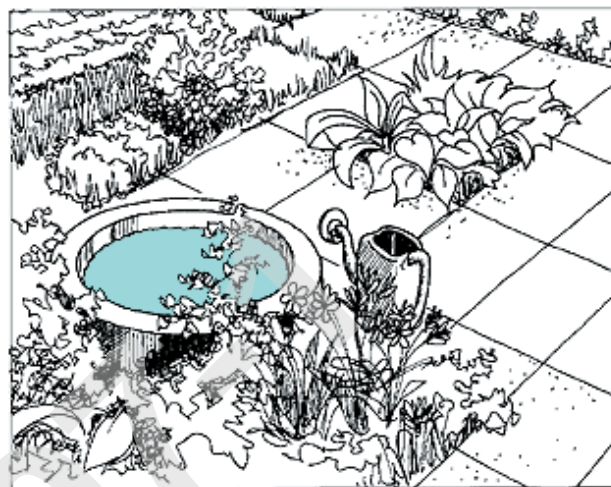

Fig. 122

Bassenget kan benyttes som vannreservoar

av brønn. Den som eier eller disponerer brønnen, har også ansvaret for sikring av den. Loven gir ikke noe minstemål for hvor dyp en brønn skal være. Vann virker svært tiltrekkende på barn, og de kan drukne på 200 mm dyp. Et basseng kan fungere bra selv om det bare er 150 mm dypt eller nesten er fylt opp med stein. I stedet for lokk kan man montere låsbare nett eller rister rett under vannflaten, se fig 11.

12 Spesielle formål

121 *Bassenger for barn.* Et lite basseng byr på store muligheter for lek. Hvis barna skal bade der, bør bunnen være solid nok til at de kan gå og kjøre sykkel i det. Et slikt basseng kan også by på andre muligheter: planter, fisk, fine steiner eller sand. Vannet bør sirkulere eller skiftes regelmessig.

122 *Vannreservoar.* I nærheten av blomsterbed og dyrkingsområder kan det være hensiktsmessig med et vannreservoar, spesielt hvis man må vanne med hånd pga. restriksjoner fra vannverket, se fig. 122.

123 *Dekorative bassenger.* For at et basseng skal være pent, må det passe til omgivelsene. Et lite basseng kan gjøre mye i et hage-/parkanlegg, f.eks. understreke en stemning, en landskapsform eller en akse. Kanter og konturer er i høy grad med på å bestemme utseendet fordi en vannflate er temmelig nøytral i seg selv, særlig hvis bunnen er svart, se pkt. 41.

Vannspeil. Hvis man vil at vannet skal speile et hus, et tre eller en plante, må bassenget plasseres bevisst, gjerne i nærheten av en sitteplass. Et slikt basseng bør ha en rolig, svart bunn. Eventuelle pumper eller andre ting som kan forstyrre den ubrutte flata, kan plasseres i en kum ved siden av selve bassenget.

Fuglebad behøver ikke være mer enn 50 mm dypt, men vannet må skiftes og bassenget rengjøres regelmessig. *Bassenger til planter*. Ulike planter stiller ulike krav til utforming av bassenget. Plantene skal helst plasseres i kasser som ikke når opp til vannflata. Jorda må dekkes med sand for at den ikke skal flyte utover i vannet.

2 Plassering

21 Ved et inngangsparti

Et inngangsparti er nesten alltid et viktig område i et offentlig anlegg eller en hage, og et pent basseng kan understreke det. Det kan kombineres med noen dekorative, store steiner, en benk eller beplantning, se fig. 21.

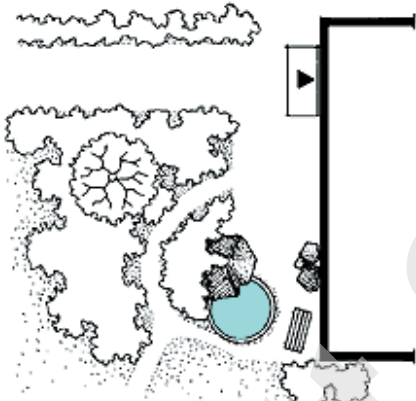

Fig. 21
Bassenget er plassert ved inngangspartiet

22 Ved sitteplasser

Dette er steder som er beregnet på hvile og samvær, særlig i en hage, men også i tilknytning til en kantine eller i en park. Et basseng kan være behagelig å hvile øynene på, eller det kan danne en fin forgrunn for vakre omgivelser. Hvis bassenget skal brukes som plaskebasseng for barn, bør det helst plasseres i nærheten av et sted hvor voksne også liker å være. Hvis en ønsker god kontakt mellom barn og voksne, er det viktig å tilrettelegge sitteplassen med det for øyet.

23 På et naturgitt sted

Et basseng gjør seg best der naturen selv ville ha plassert det, f.eks. i en forsenkning, ved en stor stein eller et svaberg. Et pent tre eller et sted med fin utsikt over hagen eller anlegget kan også være et bra utgangspunkt. Det er viktig å finne et tyngdepunkt, topografisk eller på annen måte, og bygge videre på det.

3 Materialer, egenskaper og bruk

Materialvalget avhenger av hva man ønsker å oppnå, og hvilken innsats man vil sette inn. Det gjelder faktorer som krav til utseende og holdbarhet, hvor dyrt det

skal være å bygge bassenget, og hvor mye vedlikeholdsinnsats man vil bidra med. Hvorvidt man skal bruke fagfolk eller ikke, er også avgjørende.

31 Prefabrikerte kar

Dette er en lettvinnt løsning for bassenger opptil 5 - 10 m². Man kan velge mellom ulike kar av plast eller betong, eller spesialproduserte bassenger av glassfiber eller plast. En uønsket kontur kan forandres ved at man legger en stein eller en helle på kanten. Svært uregelmessige konturer og bunnprofiler virker kunstige i små dimensjoner.

311 *Kumringer med bunn*. Tabell 311 viser dimensjonene.

Tabell 311
Dimensjoner på kumring med bunn (NS 3127)

Innvendig diameter +/- 10	Høyde +/- 10	Godstykkelse	
		sider	bunn
650	500	70	80
	1000	70	80
800	500	70	80
	1000	70	80
1000	500	70	80
	1000	70	80
1400	500	80	100
	1000	80	100
1600	500	85	100
	1000	85	100

mål i mm

312 *Dunker av plast, tre eller glassfiber*. Store, vanntette kar som har vært brukt til industriemballasje o.l., kan danne et bra utgangspunkt for et enkelt, lite basseng.

32 Duk

Prinsippet for en dam av vanntett duk er nesten like enkelt som for en dam bygd av ferdige kar. Duken hviler på en pute av sand i en grop i bakken, og forankres langs kantene med store stein, trelister o.l., se fig. 32. Det finnes mange typer duk på markedet. Det gir stort spillerom for utforming og bruk.

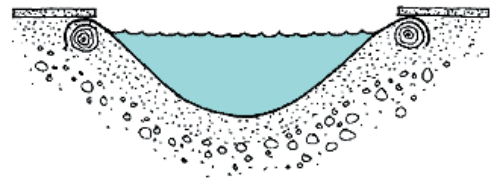

Fig. 32
Vanntett duk som bunn i bassenget

321 *Butylfolie* leveres i 4 m bredde i valgfrie lengder, og er svart av farge. Duken er laget av syntetisk gummi og kan skjøtes. Den er elastisk, myk og lett å legge, men tåler ikke skarpe gjenstander. Videre er den bestandig mot råte, røtter, bensin, betong og kalk, men tåler ikke treimpregneringsmidler. Levetiden kan være lang, opptil flere tiår.

322 *PVC-belagt nylonduk* leveres i 1,5 m bredde som standard metervare. Den kan sveises på bestilling etter mål, og leveres som standardvare i perlegrått og blått. Duken tåler sol, stort trykk og lav temperatur, og den er bestandig mot råte og røtter. Spisse gjenstander kan perforere duken.

- 323 *Vevd polyesterduk* er ikke markedsført som bassengduk. Så produsenten garanterer ikke for tettheten, men den har blitt brukt med godt resultat. Duken er rimelig i innkjøp. Den bør bestilles på rull, for brettene forsvinner ikke selv etter lang tid i bassenget. Standard bredde er 1,2 m, men duken kan teipes og sveises etter mål, derimot ikke limes. Den leveres i flere farger også i svart. Duken er motstandsdyktig mot råte, røtter og UVstråler.
- 324 *Asfaltduk* er en solid, svart dukkvalitet som må sveises på stedet. Rette kanter, sluk, hyller o.l. kan innpasses etter ønske. Den tåler sol, råte, røtter og spisse gjenstander.
- 325 *Duk av bentonittleire*. Bentonittleire sveller og danner en tett masse når den utsettes for ferskvann. Duken består av to tynne lag med tekstil som holder det 3 mm tykke leirelaget på plass under lagring og transport. Visse forutsetninger må oppfylles: Grunnen må være planert og komprimert slik at det ikke oppstår sprekker der leira kan forsvinne. Oppå duken må det ligge et press på minst 3 kN/m², og skråflater må ikke være brattere enn 1 : 2,5. Duken kan ligge rett på bakken med 150 mm overlapp; da blir skjøtene tette uten sveising eller annen tettemetode. Så lenge leira holdes på plass, er duken motstandsdyktig mot gjennomhulling, fordi leira utvider seg og tetter igjen hull så snart de oppstår.
- 326 *Jorddammer* føres med leire som må være av god kvalitet og ha et bestemt fuktinnhold når den legges ut. Det er viktig at kantene er faste. Man må regelmessig rense opp i dammen for at den ikke skal gro igjen, og den må aldri tørke inn.

33 Plasstøpte bassenger

Det stilles store krav til utførelsen hvis man skal få dem tette, pene og solide. Disse bassengene er fordelaktige mht. styrke, bruksegenskaper, vedlikeholdskostnader og pris.

- 331 *Vanntett betong* bestilles helst fra fabrikk. Små skålformede bassenger. Utformingen gjør at slike bassenger presses opp pga. telehiv; de blir ikke knust. Derfor behøver de ikke frostfri fundamentering, men de må armeres. I gunstige tilfeller kan bassengene støpes med opptil 3 m diameter, se fig. 331 a.

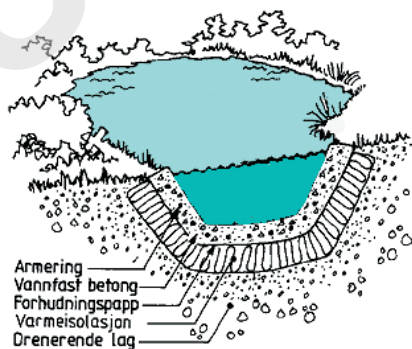

Fig. 331 a
Støpt, rundt basseng

Større bassenger må fundamenteres frostfritt hvis det er fare for tele i grunnen. Kravet til fagmessig utførelse er stort, se fig. 331 b.

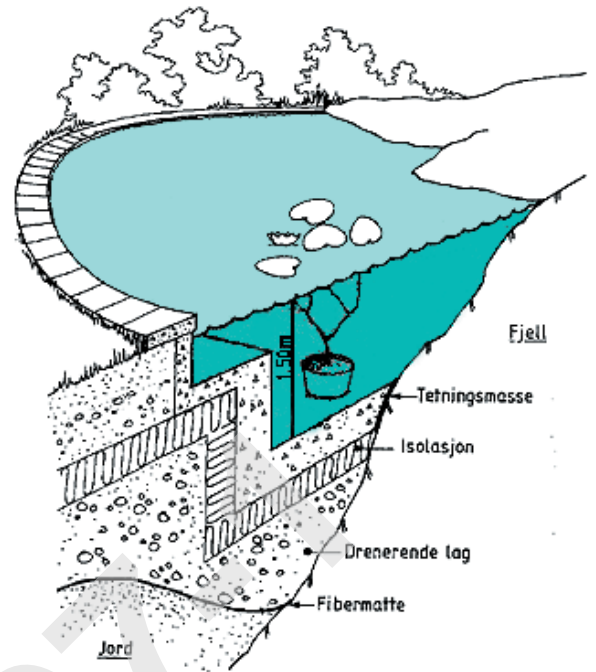

Fig. 331 b
Støpt basseng

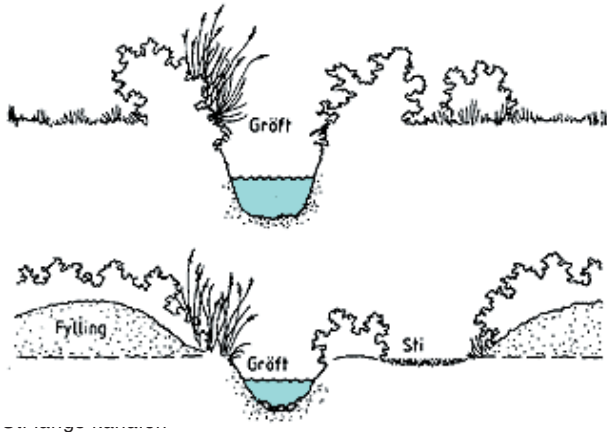
- 332 *Fjellbassenger*. Mange steder er fjellet såpass tett at det kan gjøre nytten som bunn og vegger i et basseng. En slik løsning har blitt brukt til svømmebassenger med godt resultat. Inntrykket kan bli tiltalende med et basseng som ser ut som et naturlig element i landskapet.
- 333 *Asfaltbasseng*. En asfaltdam må belegges med støpeasfalt for å bli tett. Asfalten må komprimeres med maskin, derfor bør ikke kantene være for bratte. En asfaltdam er solid og lett å vedlikeholde. Den kan beplantes og er fin å bade i, spesielt hvis kantene får en god utforming.

4 Utforming

En vannflate er som sagt nøytral. Det er kantene, konturene, materialbruken og dimensjonene på bassenget som avgjør utseendet, i samspill med omgivelsene. Når man planlegger, må man huske at bassenget oppleves ovenfra.

41 Form og farge

I de fleste tilfellene er svart den beste fargen på bassengbunnen. Det er en nøytral farge og gir illusjon av dypt vann. Smak kan diskuteres, men stramme, geometriske former passer ofte best i nærheten av hus. Et sirkelformet basseng er et unntak, det passer i nesten alle sammenhenger. Hvis man ønsker å få bassenget til å «gå i ett med naturen», må man etterlikne naturen. Små dammer i naturen har sjelden uregelmessig form. De er runde, ovale eller langstrakte. Kanaler er en annen mulighet, se fig 41.

42 Kanter

- 421 *Loddrette kanter* kan bygges av betong, naturstein eller tre. De kan også legges opp av torvblokker og beplantes. Det ser naturlig ut hvis det er riktig gjort.
- 422 *Rullestein*. En rullesteinsstrand er enkel å få til, se fig 422., men det blir sjelden pent hvis man setter rullesteinene i betong. Det ser riktigere ut hvis de blir lagt som en slak skråning i bassenget.

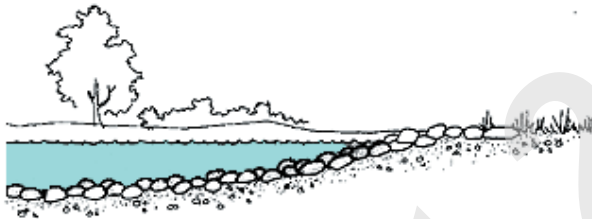

Fig. 422
En dam med rullestein i bunnen

- 423 *Avrettede kanter* kan bestå av trykkimpregnerte trelemmer, stein-/betongheller eller hogd granitt.
- 424 *Avrundede kanter* kan bygges opp av det samme materialet som i bassenget for øvrig hvis det f. eks. er laget av betong eller asfalt.

43 Bunn

Bunnen bør være plan og fast hvis bassenget regelmessig skal bli rengjort; en slik bunn er også best hvis bassenget er til å bade i.

44 Vannløp

Rennende vann er behagelig å se på og lytte til, men detaljene er viktige for at det skal se pent ut. Den enkleste metoden for å lage et vannløp, er å montere flere små bassenger, det ene ovenfor det andre, i en skråning. De må koples til ei pumpe. Et vannslør er også vakkert, men det må ev. utformes solid og nøyaktig, se pkt. 531.

5 Utførelse

51 Fundamentering

- 511 *Ikke telesikker fundamentering*. Små, plasstøpte betongbassenger, betongringer, bassenger av duk eller

spesialproduserte bassenger trenger vanligvis ikke å fundamenteres frostfritt. Eventuell telehiv vil bare løfte hele bassenget opp. Når bakken tiner, synker bassenget tilbake på plass. Forutsetningen er at bassenget ikke henger fast i andre konstruksjoner eller er koplet til avløpsrør o.l.

- 512 *Telesikker fundamentering*. Det er enklest å bruke grunn fundamentering med isolasjon, se fig. 512 a og b og byggdetaljblad A520.811 om telesikring av uoppvarmede bygninger og konstruksjoner. Ellers må man grave til telesikker dybde.

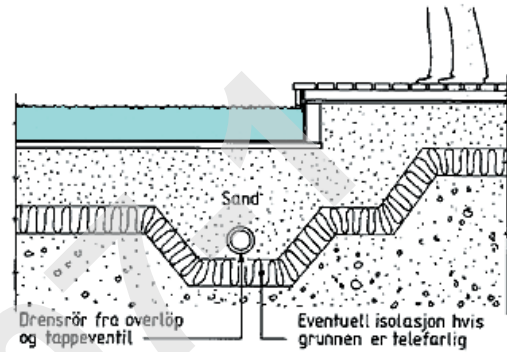

Fig. 512 a
Grunn fundamentering med varmeisolasjon - snitt

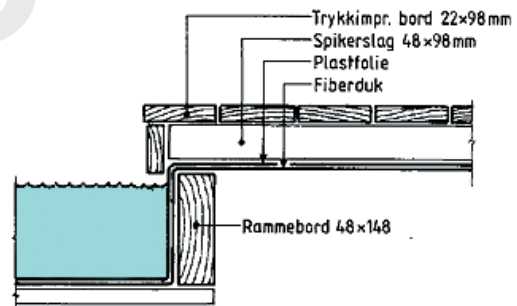

Fig. 512 b
Basseng av duk
(fra Norsk Hagetidend)

- 513 *Fundamentering helt eller delvis på fjell*. Plasstøpte bassenger legges på rent fjell der armeringen er forankret i bolter som er boret ned med én meters avstand, se fig 513. Bassenger av dukmateriale må ha ramme/kanter som er telesikkert fundamentert.

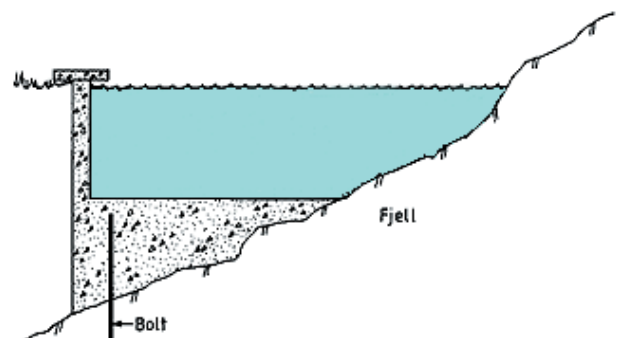

Fig. 513
Fundamentering på fjell

52 Kanter

Horisontale kanter av store stein eller heller kan ligge løst pga. sin tyngde, se fig. 52 a. Trematerialer festes til underliggende eller tilstøtende konstruksjon. Kanter av torvblokker hviler på utgravde hyller under vannflaten. De skal stikke ca. 150 mm ned i vannet og 100 mm opp av det; da holdes de våte. En slik kant bør flukte med beplantning på land, se fig. 52 b. Skjøtene kan plantes til med planter som skyter utløpere. Kanter kan også legges opp av løse steiner, nesten som en tørrmur, se fig. 52 c. De må hvile på et drenerende lag av grus eller stein. Hvis kanten ikke er høyere enn ca. 0,8 m, vil den kunne ta opp små bevegelser i grunnen.

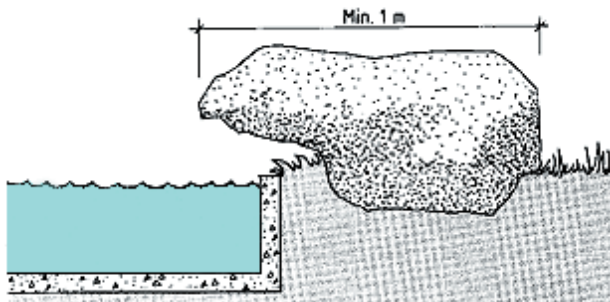

Fig. 52 a
Store steiner kan danne kanter rundt bassenget

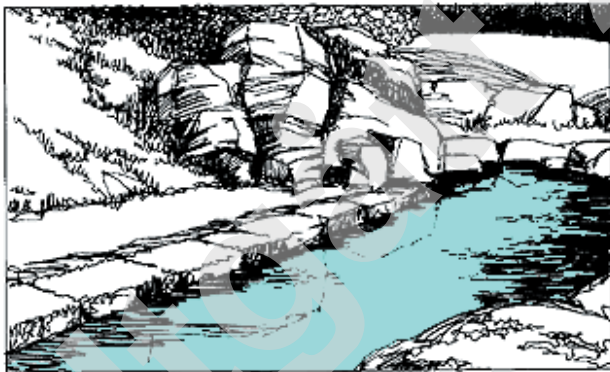

Fig. 52 b
Torvblokker danner kanten langs bassenget. De er ennå ikke tilvokst.

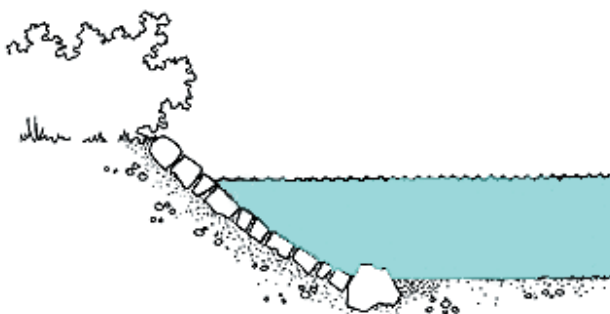

Fig. 52 c
Kantene i bassenget er løse steiner lagt som tørrmur

53 Vann i bevegelse

531 *Slør.* Hvis vannet skal renne over en kant, stiller det visse krav til vannmengde og fallhøyde. Jo større fallhøyden er, jo mer vann trengs. Kanten må selvfølgelig ligge vannrett, og for at vannet ikke skal sildre langs veggen, må kanten utformes spesielt, se fig. 531 a - e.

Fig. 531 a
Problemet er at vannet kryper langs kanten.

Fig. 531 b
En jernvinkel er boltet til kanten og lager et vannslør.

Fig. 531 c
Dette gir et lavt vannslør i forhold til fallet.

Fig. 531 d
Utkasterkant og vannslør

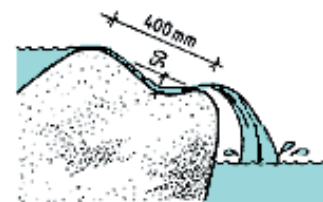

Fig. 531 e
En fordypning lager et vannslør

532 *Kombinasjon av bassenger.* I en bratt skråning kan flere bassenger plasseres over hverandre i serie, se fig. 532. Hvis man ønsker at vannet skal falle fritt i lufta fra det ene bassenget til det neste, må man ordne dette ved hjelp av rør, renner eller en vannrett kant.

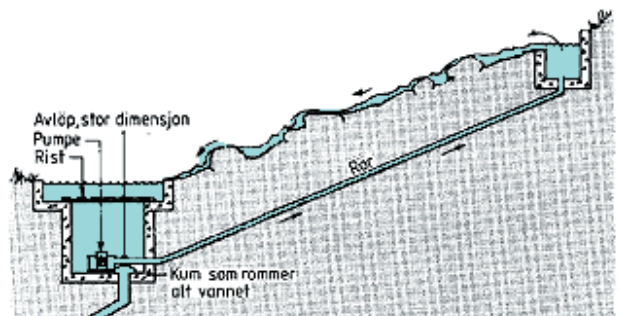

Fig. 532
En skråning med flere bassenger, det ene over det andre

- 533 *Vannløp i bratt skråning* rett over bassenget kan bygges som et rislende vannfall ved hjelp av noen store steiner, ei pumpe og en slange, se fig. 533. Pumpe monteres i bassenget eller i en kum ved siden av. Vannet pumpes gjennom en slange og risler ut på noen steiner som ligger over bassenget.

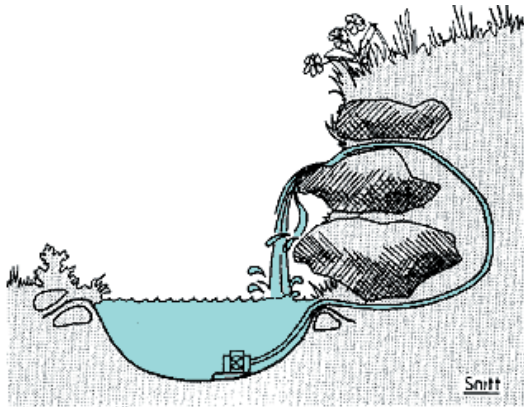

Fig. 533
Et rislende vannfall rett over bassenget

54 Vanntilførsel og avløp

Vanntilførsel til små bassenger ordner man enklest ved hjelp av en hageslange, som man kopler til ei utekran. En kan tømme med en hevert eller ei lensepumpe. En liten fordypning i bassenget til plassering av pumpa gjør det lettere å tømme de siste litrene. I store bassenger er det gjerne ønskelig med direkte tilknytning til vannettet. Dette må gjøres i samarbeid med en autorisert rørlegger og ifølge de kommunale forskriftene. Ved dimensjonering av rør er det svært viktig å ta hensyn til hvor raskt tømning og fylling skal skje. Hvis operasjonen tar flere timer, betyr det mange unødige arbeidstimer. Dimensjoneringen må også ses i sammenheng med rørdimensjonene for øvrig. Avløpsvann bør gå gjennom et sandfang før det slippes ut i det kommunale vannettet. Avløp og påfylling kan skje gjennom det samme sluket i bunnen av bassenget. Stengekran, elektrisk utstyr, flottører og pumper kan en plassere i kummer ved siden av bassenget for at de skal være lett tilgjengelige.

55 Eksempler på bassenger

- 551 Den enkle, lille dammen passer for dem som vil bygge bassenget på én ettermiddag. Det som trengs, er en tett beholder, ei grop i bakken og litt drenerende masse under bassenget. Et slikt basseng passer i et anlegg av lite format, ved et inngangsparti eller ved en beplantning, se fig. 551.

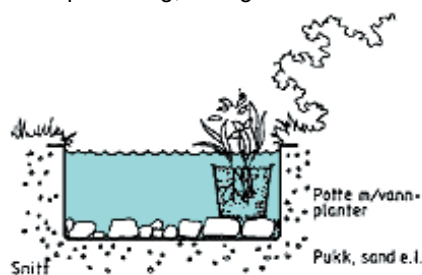

Fig. 551
En enkel, liten dam

- 552 *Plasstøpte betongbassenger* må lages med vannfast betong (kan bestilles ferdig blandet), og armeres, se fig. 331 a. Betongen må ikke være mindre enn 100 mm tykk. Støpeskjøter er vanskelig å få tette, derfor må bassenget støpes i ett. Støpehastigheten i vegger med vannfast betong bør ikke overskride 0,5 m/t, mens den for andre betongarbeider kan være større. Betongen må komprimeres ved at man staker omhyggelig eller vibrerer forsiktig. Etter støping må bassenget holdes fuktig noen dager mens det herder.

Bassenget kan tømmes som forklart i pkt. 54, eller man kan montere uttappingskran med tilhørende drengssystem under.

- 553 *Lite, skålformet basseng.* Man graver et hull i bakken med den formen som bassenget skal ha. Det kan f.eks. være 3 m i diameter og 0,5 m dypt. På fundamentet legges et lag forhudningspapp med et armeringsnett 50 mm over pappen. Ferdig armeringsnett er vanskelig å forme, derfor kan man lage et nett med 8 mm armeringsjern i ruter fra (0,15 x 0,15) m² til (0,20 x 0,20) m². Man støper en rund skål uten skarpe kanter. Det er ikke nødvendig med forskaling.

- 554 *Bassenger av duk.* Duken må ha solid forankring langs kanten, helst i form av en trelamme som duken legges rundt, se fig. 32, fig. 512 b og fig. 556. Bunnen kan bestå av ei plate eller komprimert sand som igjen hviler på drenerende masser. En filterduk hindrer sanden i å renne ned gjennom det drenerende sjiktet. Arbeidet er ikke vanskelig, men det må gjøres nøyaktig. Bassenger i offentlig miljø må ha en ekstra sterk dukkvalitet. En kan sørge for avløp med hevert eller lensepumpe, eller med en propp som er tilknyttet et avløpssystem.

- 555 *Vannbasseng og pumpeutstyr.* Ved et grunt basseng med en rolig, dekorativ vannflate vil stemningen brytes hvis det plasseres mye utstyr på bunnen. Pumper, flottører, tidsbrytere o.l. kan i stedet legges skjult i en kum ved siden av bassenget, se fig. 555.

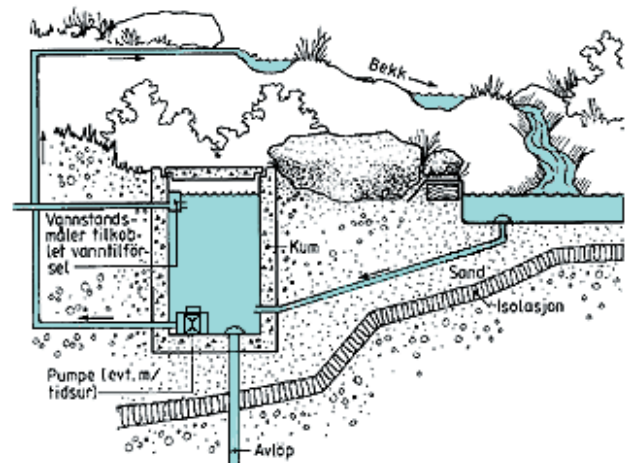

Fig. 555
Pumpeutstyret er plassert i en kum ved siden av bassenget

- 556 *Fuglebad.* Selv et lite, grunt basseng må lages pent, solid og enkelt, slik at det glir inn i omgivelsene, se fig. 556.

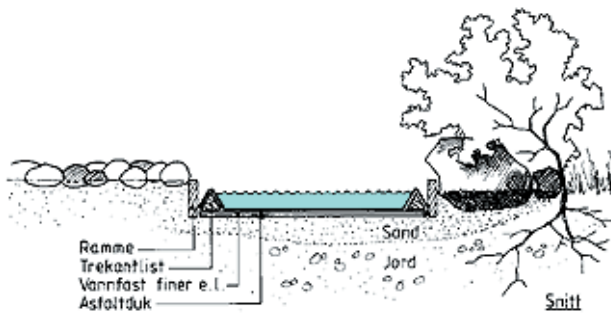

Fig. 556
Et lite fuglebad

557 *Vannliljedam av kumringer.* Vannliljer tar stor plass. De trenger minst 2 - 3 m² for å få plass til bladene, og dybden i dammen bør være 1-3 m. Det er ikke nødvendig å gjøre hele bassenget like dypt. Med en spesialsveiset duk eller et plasstøpt basseng kan man lage ulike dybder. Ved å bruke en lastfordelingsring som kan koples til betongringer med diameter 650 mm, kan man oppnå større dybde på utvalgte steder i bassenget, se fig. 557. Lastfordelingsringer leveres med diameter fra 1 m til 2 m. Når det gjelder sikkerhet, se pkt. 11.

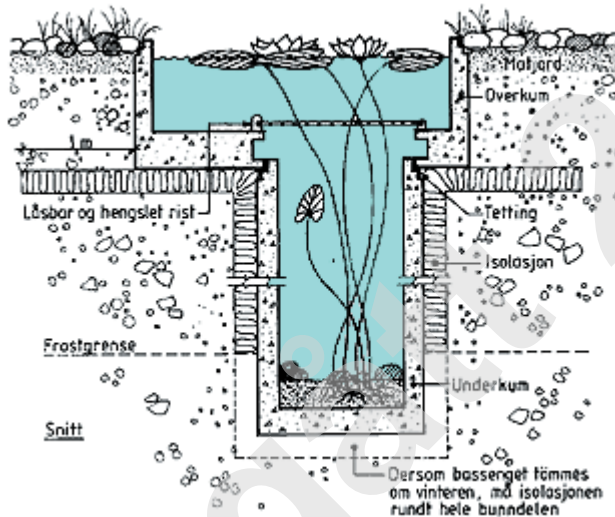

Fig. 557
En lastfordelingsring er koplet til betongringer for å oppnå større dybde i bassenget

6 Tilbehør

Det finnes mye tilbehør til bassenger på markedet: skulpturer, fontener, farget lys, små vannmøller osv. Noe er bare til pynt, annet kan tjene en funksjon som f.eks. pumpe, flottør, tidsbryter etc.

Mange gjenstander bidrar snarere til å bryte en fin stemning enn til å skape en.

61 Belysning

Liten lysarmatur som speiler seg i vannet eller lyser opp plantene, er best. Enkle, sylindrerformede armaturer passer ved dammer. Undervannslys egner seg best i store, monumentale anlegg. Fargede lys vil lett gi et «tivolli»-preg.

62 Fiskedammer

Alle dammer kan i prinsippet brukes til å ha fisk i, men de

bør ikke være dypere en 0,5 m hvis fisken skal være synlig. Dammen bør derfor heller ikke være for stor i omfang. Vannplanter og stein hører til - fisken må ha noe å leve av og gjemme seg bak. All slags fisk er anvendelig, både akvariefisk og vill fisk. Akvariefisk må ha temperert vann, noe som begrenser utebruken, mens fisk fra naturen ikke er lett å se ovenfra. Gullfisk har vært brukt i århundrer. Den er dekorativ, fargerik og trenger lite stell. Overvintring kan skje i vann med temperaturer fra 2 til 9 °C; kunstig lys slås av om natten.

63 Sandfilter

Et enkelt sandfilter kan bygges av ei lita trekasse med hønsenetting som fôres med skumgummi, se fig. 63. Kassa kan være 50 - 100 mm høy. Den dekkes med sand, som virker som filter. Vannet ledes fra filteret via en slange til ei enkel vaskemaskinspumpe, og derfra opp til vannflaten.

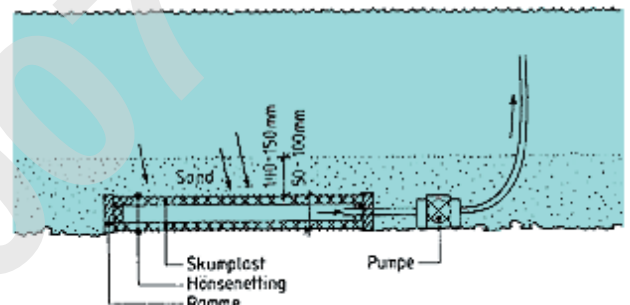

Fig. 63
Et enkelt sandfilter

7 Beplantning

Inntrykket av et basseng kan stå eller falle med beplantningen. Bladformer eller andre spesielle former kommer her til sin rett, se fig. 7. I vannkanten bør helt smale blad få spille opp mot brede, hjerteformede, og høyreiste stauder eller hengende trær speile seg i den rolige flaten. Sterke farger, som f.eks. mange klaseroser har, passer ikke.

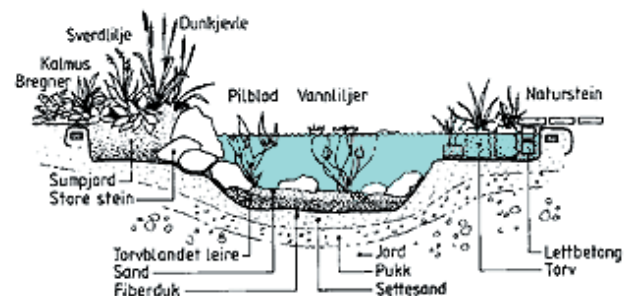

Fig. 7
De smale bladene spiller opp mot de brede og høye staudene

71 Planter på dypt vann

Vannliljer (*Nymphaea*) finnes i utallige farger og varianter. Én gul og én hvit art vokser vilt i Norge. Om våren kan de hentes i nærmeste tjern. Riktig nok er det

vanskelig, for rotstokken er stor og vokser på frostfritt dyp. Ulike vannliljearter vokser på ulike dyp: fra 0,3 m til 3,0 m. Jord som inneholder mye leire og torv, er bra. Plantene må dekkles med sand for at de ikke skal flyte opp. Hvis vannliljene skal blomstre, må de ha full sol. Plantene tåler ikke å bunnfryse. Enten må rotstokken stå på frostfritt dyp, eller den må isoleres og holdes fuktig. Plantene kan også dyrkes i kurver som oppbevares fuktig og kjølig om vinteren.

72 Planter på grunt vann

Pilblad (*Sagittaria sagittifolia*) har pilformede blader. Den klarer seg i varme strøk i landet, men vokser også vilt i Sør-Varanger.

Dunkjevle (*Typha*) har smale blader og dekorative aks. Den må ikke bunnfryse.

Sverdlilje (*Iris pseudacorus*) har smale blader og dekorative, gule blomster. Den vokser vilt og kan dyrkes helt opp til Lofoten.

Pollsivaks (*Scripus tabernaemontanus*) minner om siv. Den dyrkes i næringsrik leirjord.

Kalmus (*Acorus*) dyrkes i mold- og slamjord. Den må ikke fryse.

73 Torvplanter

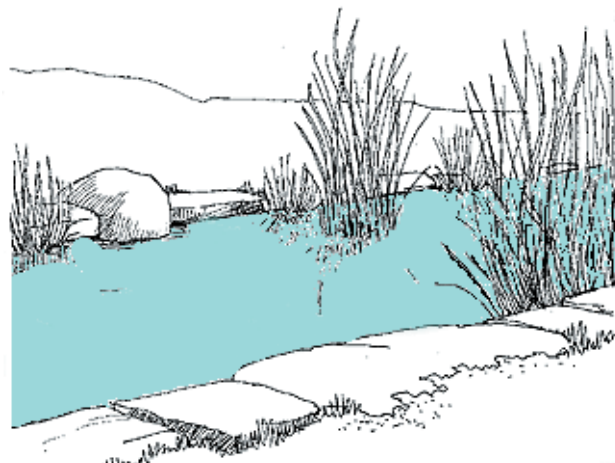
Torvblokker som er nedsenket i vann, gir en jevn fuktig, men ikke gjennomvåt, jordtype. De kan utgjøre en bra overgang mellom bassenget og land. Blokkene kan skjæres ut av ei myr, eller kjøpes hos torvprodusenter. Plantene kan likeledes hentes på tilsvarende voksesteder i naturen eller kjøpes. Lyngarter (*Erica*, *Calluna*, o.l.) og *Primula*-arter er noen eksempler på planter.

74 Planter i vannkanten

Bekkeblom (*Caltha palustris*) vokser vilt over hele landet. Den liker torvjord og sol eller halvskygge. Kattehale (*Lythrum*) har lilla blomster i spisse aks. Den finnes både som vill og dyrket plante, og liker mye sol. Storveronica (*Veronica longifolia*) har blå blomster i aks. Den er hardfør og vokser langt mot nord og høyt til fjells.

75 Planter nær vannkanten

Ved siden av en kunstig anlagt dam er ikke jorda nødvendigvis fuktig, men stemningen er avhengig av at plan-tevalget er naturlig ved vannet. Planter med sterke

farger eller svært kultivert preg, f.eks. kjeglegran, passer ikke her. Gode planter som passer inn er:

busker som surbær (*Aronia*), vrihassel (*Corylus avellana* 'Contorta'), kornell (*Cornus*), rhododendron m.m. *trær* i hengende varianter, f.eks. podet ertebusk (*Caragana arborescens* 'Pendula').

stauder som astilbe, ballblom, bladlilje, bregner, bronseblad, fredløs, hasselurt, primula og prydrabarbra.

76 Plantegrøfter

Her er det et frodig plantedrag som er det vesentligste, ikke vannspeilet, se fig. 76. En slik frodig linje kan være et arkitektonisk virkemiddel i et anlegg. Den kan gi tilfluktssted for frosk, nyttige smådyr- og mygg! Planter som ikke tåler frost, må dekkles med vintermatter e.l. om vinteren.

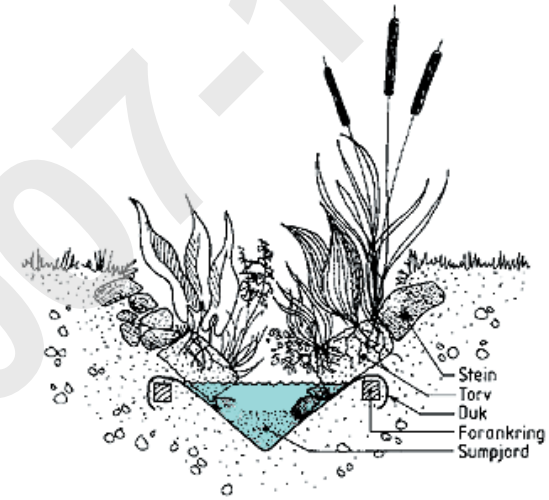

Fig. 76
Ei frodig plantegrøft

8 Vedlikehold

Alle bassenger må vedlikeholdes. Derfor bør man ikke bygge basseng hvis det ikke er noen som kan holde det i orden. Et gjengrodd basseng, eller et som lekker eller renner over, skjemmer mer enn det pynter.

Vedlikeholdet avhenger av beliggenhet og forureningsgrad. Noen steder kan det være nødvendig å rense bassenget for løv, søppel o.a. hver dag. Slik opprensning kan skje manuelt ved hjelp av en håv. Bassenget må også tømmes slik at bunnen kan renses, noen steder hver uke, andre steder hver tredje uke. Man kan enten skrubbe manuelt eller med maskin. I plantebassenger kan vedlikeholdet være enklere, fordi algeveksten blir holdt i sjakk av høyerestående planter som opptar de tilførte næringsstoffene. På den måten vil bassenget være i økologisk balanse. Søppel og blader kan likevel kreve opprensning hvis bassenget ligger i et offentlig miljø.

9 Referanser

Dette bladet er skrevet av landskapsarkitekt Dorte Gjefsen og redigert av Tone Gengenbach. Redaksjonen ble avsluttet i oktober 1987.